

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв
Кафедра культурології**

**ФОРУМ-ТЕАТР В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 13-411 групи
Напряму підготовки 034 Культурологія
Освітньо-професійної (наукової) програми
Культурологія
Гудкова Марія Денисівна

Керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Форостян А.Ф.

Рецензент: директор Херсонського обласного
будинку народної творчості
Капелюшник В.В

Івано-Франківськ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ТЕАТРУ ЯК ЗАСОБУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ....	5
1.1 Методологія дослідження	5
1.2 Мистецтво як засіб впливу на соціокультурну ситуацію	10
1.3 Театральне мистецтво як засіб психологічного впливу на стан людини в умовах війни	14
РОЗДІЛ 2. ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ФОРУМ-ТЕАТРУ	18
2.1 Форум-театру як метод впливу та інтерактивної роботи з різними прошарками суспільства	18
2.2 Вплив форум театру на сучасну соціокультурну ситуацію.....	20
2.3 Розробка власного сценарію.....	24
ВИСНОВКИ	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	29
ДОДАТОК.....	32

ВСТУП

Актуальність дослідження. Історія театру налічує понад тисячоліття. За весь час свого існування театральне мистецтво завжди було невіддільним від розвитку суспільства та стану культури в цілому, відображало найактуальніші проблеми часу. Хоча враховуючи мінливість часів і суспільних формацій, приходу кіно та всюдисущого Інтернету, це синтетичне мистецтво, що включає елементи літературного, музичного та образотворчого жанрів, залишається найважливішим для глядача та живим діалогом із глядачем.

Завдяки пошуку нових смислів і форм на сцені та поза нею через інтерактивні соціокультурні переживання, залучаючи глядача до творчого процесу, театр стає не лише об'єктом високого мистецтва, а й способом відпочинку, місцем розваги, місцем культурного просвітництва. На думку багатьох дослідників, головною відмінною рисою сучасного театру є спілкування та діалог із глядачем.

Загальна тенденція до інтерактивності пов'язана з впливом нових соціокультурних технологій на розвиток театрального мистецтва. Пошукові технології, перформанси, імерсивні перформанси, форум-театри, безпосередній контакт із глядачем – усе це говорить про те, що сучасний театр розвивається у прямому діалозі з глядачем. Формат інтерактивного соціокультурного досвіду не лише розширює межі театральної творчості, а й відкриває нові можливості для презентації класики та сучасних творів. Це також призводить до розширення комунікативних функцій і зміни ролі театру. Актуальність теми, що розглядається полягає у тому, як сучасна соціокультурна взаємодія впливає на аудиторію, яка вступає в діалог з автором..

Мета та завдання дослідження. Мета роботи: проаналізувати значення та використання методу форум-театру в час активної трансформації сучасної соціокультурної ситуації в Україні загалом.

Для досягнення мети в роботі пропонується вирішити такі **завдання**:

- розглянути методологію дослідження;
- деталізувати вплив мистецтва на особистість, а особливо в умовах війни.
- розглянути можливість використання методу форум-театру у роботі з різними категоріями суспільства;
- розглянути вплив методу форум-театру на сучасну соціокультурну ситуацію.

Об'єкт та предмет дослідження. Сучасні напрями театрального мистецтва.

Предмет дослідження – форум-театр як засіб трансформації сучасної соціокультурної ситуації.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі методи, як метод огляду науково-методичних джерел, методи аналізу та синтезу, методи об'єктивності та системності, соціокультурний метод, метод узагальнення, індукції та дедукції.

Теоретичне значення дослідження. Отримані в результаті дослідження знання можуть бути застосовані на теоретичних та семінарських заняттях за обраною темою, для вивчення матеріалу за обраною темою та стати основою для проведення більш ґрунтовного дослідження обраної теми.

Структура дослідження. Мета та завдання дослідження обумовили його структуру, яка складається із вступу, двох розділів, висновків, додатку та списку використаних джерел. Загальний обсяг дослідження становить 24 аркуші.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВПЛИВУ ТЕАТРУ ЯК ЗАСОБУ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ

1.1 Методологія дослідження

Форум-театр був створений Августо Боалем як інтерактивна форма театру, основною метою якого є вирішення практично будь-якої проблеми. Цей метод використовується з 1960-х років. Але навіть у цей період він встиг модернізуватися і видозмінюватися в залежності від цілей і завдань ведучого і цільової аудиторії.

«Форум-театр» в якості інтерактивної форми запобігання виникнення соціальних проблем досліджували у своїх працях І. Захарченко, І. Палько, Р. Новгородський, Д. Сорокін. І. Сергієнко та інші. Однією з сучасних дослідників інтерактивних форм театрального мистецтва виступає О. Шаміна.

Враховуючи відносно недовгий термін існування даного виду мистецтва в Україні, джерельна база на вказану тему немає досить фундаментальних напрацювань. О. В. Шаміна з цього приводу зазначає: «...огляд нечисленних публікацій, присвячених проблемам стану та розвитку видовищ, дозволяє стверджувати, що надзвичайно великий і різноманітний емпіричний матеріал, а також велика кількість оригінальних соціально-художніх явищ сучасності не осмислені на філософському, культурологічному рівні й не висвітлені в науковій літературі.

Не вироблені точки зору щодо динаміки розвитку видовищ у зв'язку з нагальними питаннями суспільного життя, бракує повноцінного аналізу сучасного видовища як однієї з найпопулярніших форм художньої культури. Недостатньо вивченими є теоретичні питання сучасного видовища» [25].

Однією із досить ґрунтовною і повною роботою з теми форум-театру слід вважати працю під назвою «Школа рівних можливостей» під авторством Л.Гук, М.Григоріва, Д.Доусет, О.Єделева, І.Захарченко [18]. Дана праця у

формі підручника спрямована на створення форум-театру та поширення нових інтерактивних методів соціальної роботи в Україні, що допоможе організаціям та окремим особам у їхній роботі з жертвами будь-якої форми насильства чи дискримінації. Вона розрахована на соціальних працівників, тренерів, викладачів, студентів, активістів громадського руху, усіх, хто займається профілактичною роботою та працює з постраждалими.

Тему застосування форум-театру, як однієї із форм театру пригнічених розглянуто у праці Едгара Хачатряна «Застосування технік театру пригнічених у миротворчій діяльності» [23]. Дана праця представлена у формі методичних рекомендацій для акторів, які прийматимуть участь у постановках форум-театрів з метою вирішення соціальних конфліктів, які виникають і виникатимуть у зв'язку із війною в Україні.

Форум-театр — це форма театру пригноблених. Ця методика активно використовувалася в практиці соціальної роботи. Його вивчають вчені. Так, І. Захарченко у своїй праці зазначає, що «форум-театр – це інтерактивний спосіб взаємодії між різними верствами суспільства, який є одним із важливих елементів впровадження театру в життя, спрямований на пошук альтернативних розв'язків, соціальних проблем та пошук виходів із складних життєвих ситуацій, в якій аудиторія відчуває активний прояв особистої ініціативи» [4].

Що таке форум-театр? Перш за все, це коротка сценка (чи кілька сценок) на проблемну тему, що зачіпає як акторів, так і глядачів. Весь процес контролюється кимось, хто не є частиною вистави і стоїть поза нею. При цьому він може розмовляти і з акторами, і з глядачами. У більшості випадків його називають джокером або модератором. Центральне місце у Форум-театрі займають самі глядачі. Слід зазначити, що в цьому випадку глядач не тільки думає про те, що відбувається на сцені, але й безпосередньо бере участь у тому, що відбувається. Актори та глядачі взаємозамінні. Щоб краще зрозуміти технологію проведення форум-театру, необхідно зрозуміти його структуру.

Спочатку розігрується одна або кілька сцен (з проблемною ситуацією). Потім ситуація повторюється кілька разів. Це зроблено для того, щоб глядачі могли в будь-який момент сказати «стоп». Сцена обривається, актори завмирають. Потім глядачі, які зупиняють дію (відчуваючи, що у них є ідея, як вирішити цю проблему), замінюють одного з акторів на сцені і намагаються змінити ситуацію, таким чином глядачі активно впливають на хід подій.

Ситуацію, що розгортається на сцені, можна зупинити в будь-якій точці Форум-театру і «перемотати» назад, поки глядач не зрозуміє що може втрутитись у хід вистави. Слід зазначити, що заміна такого гравця, який є основним гравцем у створенні проблеми, не дозволяється. Наприклад, якщо людина є головним героєм проблеми, неприйнятно вирішувати проблему, просто замінивши цю людину або ставши добрішими та більш люблячими. Тому що в реальному житті ми навряд чи можемо прибрати або змінити людину, як за помахом чарівної палички. Форум – театр – це життєві ситуації, які відбуваються з акторами чи глядачами. Тому вирішення цих проблем має бути реальним і можливим.

Перш ніж почати розробляти сценарій форум-театру, потрібно відповісти на кілька запитань:

- Що відбувається? Що саме показує та говорить ця ситуація?
- Де це відбувається? Визначити місце руху, умови, за яких відбуватиметься подія.
- Хто бере участь? Які герої в цій ситуації?
- Коли це відбувається. Важливо визначити місце і час дії, що відбувається навколо ситуації. Чого хоче кожен учасник? [3]

Знайшовши відповідь на головні запитання та вибравши ситуацію для Форум-театру, необхідно відрепетирувати сцену. Як зазначалося на початку, глядач може в будь-який момент «призупинити» і «перемотати» події. Тому обраний параметр необхідно повторити.

Необхідно створювати напругу в кожній ситуації, яка розігрується у форум-театрі. Тому ідеально було б, щоб був сюжет, розвиток, кульмінація і

розв'язка ситуації. Але при цьому сцену потрібно розігравати тільки до кульмінації, щоб був зрозумілий подальший хід, але те, що відбувається, залишається за кадром. Але незважаючи на напругу на сцені, і джокер, і актори, і глядачі повинні бути впевнені, що проблема буде вирішена.

У міру планування та розробки сценарію стає зрозуміло, кого можна замінити на сцені, а кого ні. Таким чином, Боаль розділив усіх акторів на три ролі: гнобителя, пригнобленого та спостерігача. З назв зрозуміло, що гнобитель – це зазвичай людина, яка створює напружену або проблемну ситуацію. Енергія гнобителя завжди пригнічує пригнобленого. Спостерігач не втручається в те, що відбувається, він близький до ситуації. Отож замінити гнобителя у дійстві неможна. Важливо відзначити, що при заміні одного з акторів інші не повинні здаватися надто легко, але в той же час вони повинні мати можливість позитивно відреагувати на втручання, якщо вони вірять, що їхній характер зміниться (якщо персонаж змін дій).

Як згадувалося раніше, слово «стоп» використовується для припинення дії з метою зміни стану. Але є інше слово – «магія», яке означає, що якщо втручання не спрацює і ситуація зміниться на краще, те, що відбувається на сцені, можна зупинити. Іноді запропонована стратегія (коли хтось із глядачів замінює актора) не підходить тим, хто грає цю роль, вони не бачать можливих виходів із ситуації, що склалася, але вона буде корисна іншій людині в подібній ситуації. Рішення можна знайти і самостійно. Наприклад, додати іншу сцену чи епізод або додати іншого персонажа. Все залежить від аудиторії та її можливостей. Розігруючи ситуацію і замінюючи акторів, важливу роль відіграє Джокер, який може зупинити виставу, щоб попросити глядачів прокоментувати те, що відбувається.

Форум – це театр, по суті, театр зачарування. У самій сцені більше запитань або тем, ніж те, що показано глядачам. Тому іноді необхідно робити паузу, щоб зрозуміти, що відбувається [21].

Існує ряд попереджень щодо тем, вибраних для відображення. Наприклад, не варто створювати або показувати страшні чи потворні сцени.

Це лише роздратує аудиторію, і тому продуктивна робота може не вийти. Також сцени з елементами стереотипів можуть заважати повноцінній роботі. Тому ситуація має бути реальною і життєвою.

Адаптована з точки зору психологічної науки і практики інтерактивна методика «Форум-театр» широко використовується практичними психологами та соціальними педагогами як ефективний засіб у профілактиці наркоманії та інших видів залежностей, а також вирішення конфліктних ситуацій та ін. соціально значущих ситуацій, таких проблем, як раннє материнство, профілактика асоціальної поведінки тощо [6].

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства особливо активно метод «Форум-театр» використовується при роботі із молоддю та категоріями населення, що опинились у складних життєвих умовах, оскільки використання даного методу дає можливість не залишатись осторонь ситуації, а активно брати участь у її вирішенні і при цьому так би мовити не міняти нічого у своєму житті. Проте під час цього дійства особи отримують певний досвід та можливість бути учасником вирішення важливої проблеми.

Даний метод являється таким багатограним, що його використання можливе, як у психології, педагогіці, філософії так і безпосередньо у мистецтві. Адже форум-театр це не тільки вистава, яку глядач спостерігає зі сторони, а дійство, певна життєва ситуація яка існує в реальному часі та може трапитись із будь-ким із нас. Залучення глядачів у вирішення цієї ситуації створює умови вирішити якісь свої проблеми психологічного характеру, або дає змогу зрозуміти філософський зміст цієї ситуації, використання методу у педагогіці і у роботі з молоддю дає змогу ознайомити ці категорії соціуму із болючими проблемами у формі, яка не спричинить протидії, а дасть змогу споглянути проблему «з середини» із зацікавленістю. Використання даного методу безпосередньо, як виду мистецтва дає змогу отримати нові знання та досвід у розробленні даного методу.

Отже як бачимо метод «форум-театру» досить багатограний та перспективний метод стосовно використання як виду мистецтва, так і у

вирішенні життєво-важливих питань з психологічної та соціокультурної точки зору. Використання «Форум-театр» доводить ефективність методу Форум-театру для різних суспільств і віків. Цей метод підходить як для роботи з дітьми, так і з дорослими, оскільки він розсіює скутість і «вужкість», призводить до більшого співпереживання героям вистави, участі в кожному дискусійному процесі.

1.2 Мистецтво як засіб впливу на соціокультурну ситуацію

Протягом історії людина і мистецтво були нерозривно пов'язані. Впевненість людини в собі віддзеркалюється в кам'яних постатях, в рисах пам'яток архітектури. Людські якості та почуття відображені в картинах, групах скульптур. Проблеми життя, релігії, світогляду відображені в художніх творах.

Спрямованість на прискорення соціального та культурного оновлення можна вважати найстійкішою рисою минулого століття. З кінця XIX століття зміна мистецьких течій, стилів і традицій, яка тривала сотні років у минуле, відбувалася з калейдоскопічною швидкістю. Принципово новим явищем стала поява і легітимація масової культури, інтеграція в сферу її інтересів найширших верств населення. Мистецтво все більше набуває індустріальних рис, так що в англійській літературі термін «industries» (галузі промисловості) став синонімом форм мистецтва. Вона стає однією зі сфер економіки, об'єктом інвестицій і джерелом величезних прибутків [15].

Мистецтво є одним із найважливіших соціальних явищ, що характеризує життя всіх суспільних формацій на всіх етапах розвитку суспільства. Твори мистецтва можна використовувати для оцінки культурних моделей, звичаїв та норм певного суспільства. Мистецтво впливає на формування світоглядних засад, ціннісних орієнтацій, поведінкових особливостей членів суспільства та впливає на розвиток соціальної системи в цілому.

Мистецтво робить незаперечний внесок у розвиток і становлення суспільної системи. Вплив мистецтва на розвиток і формування соціальної системи можна простежити до соціальних функцій мистецтва. Мистецтво розглядається в соціології як складна динамічна сутність, яка має соціальний характер і виражається в соціальних відносинах, спрямованих на створення, засвоєння, збереження та поширення об'єктів, ідей і ціннісних орієнтацій, які посилюють взаєморозуміння людей у різних соціальних ситуаціях [25].

Говорячи про вплив мистецтва на розвиток суспільства в цілому, можна сказати, що мистецтво є невід'ємною і важливою частиною культури. І кожна конкретна спільнота (цивілізація, держава, нація тощо) створює величезну надкультуру, яка супроводжує індивіда протягом усього його життя і передається від покоління до покоління протягом багатьох століть. У результаті в історичному процесі створюється багато культур. Соціологи стикаються з проблемою визначення того, чи існують у людській культурі спільні риси, або, кажучи науковою мовою, чи існують культурні універсалії. Американський соціолог і етнограф Джордж Мердок виділив понад 60 культурних універсалій, спільних для всіх суспільств: мова, релігія, символи, виготовлення знарядь праці, сексуальні обмеження, дарування подарунків, спорт, прикраса тіла тощо. Ці універсалії існують, тому що вони відповідають найважливішим біологічним, психологічним та соціальним потребам. Мистецтво є частиною культури, і відповідно елементи мистецтва присутні в цих 60 універсаліях і можуть бути використані для опису соціальної системи на певному етапі історичного розвитку [15, с. 110].

За допомогою мистецтва людина нескінченно розширює свій внутрішній досвід і долучається до досвіду всього людства. Водночас мистецтво не розчиняє особистість у багатьох інших життях, навпаки, воно допомагає викристалізуватися, визначитися, знайти як унікальну особистість. Ця морально-етична самоперевірка, саморозуміння, самооцінка відбувається в контексті соціального досвіду.

Людина стає особистістю тільки в суспільстві, як особистість вона формується суспільними відносинами, що існують в реальному суспільстві. Мистецтво – це засіб міжособистісного спілкування, це система координат «особистість-особистість» (суб'єкт-суб'єкт), «діалог порозуміння» на тлі історичного розвитку суспільства [5]. Особистість у мистецтві завжди неповторна, індивідуальна, коли йдеться про людину, мистецтво завжди має на увазі особистість. Невід'ємною частиною особистості є сфера почуттів. Мистецтво дивиться на події та об'єкти не заради їх простої репрезентації, а для того, щоб викликати емоційну ідентичність. Усі твори мистецтва призначені для сприйняття за допомогою органів чуття: зір і слух передають зміст і значення твору мистецтва. Безпосередньою сферою діяльності мистецтва є почуття, а через почуття і психіку людини мистецтво впливає на особистість у цілому.

Мистецтво беззаперечно сприяє накопиченню культурного багажу певної соціальної системи та передачі його новим поколінням як культурного надбання. З цього можна зробити висновок, що вплив мистецтва на життя людей певних суспільних формацій неоціненний. Музичні, художні та архітектурні твори мистецтва мають естетично впливати на членів соціальної системи, формувати їхні смаки, сприяти адаптації суспільства та розвитку ідеології, що ґрунтується на добрі, рівності та гармонії. Головне призначення мистецтва — нести гармонію людям, формувати зразки високої культури.

Загалом в мистецтві театру існує чимала кількість методів впливу на психіку особистості через мистецтво. Для кращого розуміння методу «форум-театр» розглянемо найбільш відомі методики – це метод Станіславського та метод Мейєрхольда.

Основу методу Станіславського становлять почуття. Своїм досвідом, розумінням і особистим баченням актор, передає зміст і ідею всієї вистави. Вся творчість актора має відбуватися в його підсвідомості, у внутрішньому та емоційному світі душі. Щоб виправдати сюжет, потрібно активізувати своє мислення, фантазію та уяву, оцінити «запропоновані випадки» та повірити в

правдивість вигадки. Коли все це буде зроблено, можна не сумніватися: правильне відчуття прийде. І тільки після цього глядач зможе повірити в те, у що його хотів переконати актор, який грає ту чи іншу роль на сцені [24].

У своєму методі Мейєрхольд використовував біомеханіку. Актор повинен розвивати свої рухи, тренувати нервово-руховий апарат. Кожен їх рух повинен володіти властивою акробатам і спортсменам легкістю. У своєму творчому методі Мейєрхольд використовував театральний монтаж, музичний і кінореалізм. Усе це призводило до почуттів, які мали злети, падіння та кульмінації [7].

Їхні методи на перший погляд здаються взаємовиключними, але це не так. Ці два методи спрямовані на занурення актора в його роль. Вони відрізняються лише глибиною особистої думки, але актор повинен вміти поєднувати всі методи. Тобто все дійство відображає загалом емоції, думки та переживання виключно актора.

Форум-театр – як один із видів соціально-психологічного театру – є ефективним методом просвітницької та профілактичної групової роботи з клієнтами соціальної роботи, оскільки йдеться про інтерактивну групову роботу, «пошук у рамках», для вирішення проблеми чи виходу зі складної життєвої ситуації з метою надання індивідуальної «інформації та навичок вирішення проблем через досвід інших людей» та додавання навичок до пропозиції виступу з учасниками. власний емоційний інтелект» [22].

Враховуючи те, що форум-театр є методом художньо-терапевтичної інтерактивної роботи, спрямованої на вирішення соціальних проблем між представниками різних соціальних груп, можна виділити основну сутність методу форум-театру: пошук способів вирішення проблеми чи виходу з життєвої ситуації разом з учасниками та глядачами в рамках запропонованої вистави.

Отже, чим форум-театр відрізняється від класичних методик театального впливу на особистість:

- Діяльність форуму передбачає рівні права учасників і виконавців: на сцені грають актори-аматори; вистава демонструється глядачам з тієї ж соціальної групи, що й автори оповідання (учень учневі, учитель учителеві тощо) [10].

- Глядачі не пасивні, а такі ж учасники форумної вистави, як і актори (глядачі-актори). Вони беруть активну участь у тому, що відбувається: виходять на сцену і намагаються відтворити різні варіанти поведінки в запропонованій ситуації.

- Тематику виставки форуму обирають організатори. Безумовно, це якась соціальна проблема, яка багатьом у групі здається важливою та особистою.

- Тема звужується до конкретної історії та перетворюється на виставу.

- Класичні чи сучасні п'єси, художні твори, вірші не призначені для постановки у Форум-театрі. Історію створюють не професійні драматурги, а самі актори, виходячи з того, що вони вважають важливим, і використовуючи свій особистий досвід.

1.3 Театральне мистецтво як засіб психологічного впливу на стан людини в умовах війни.

Зараз уся мистецька діяльність розглядається крізь призму війни, якщо не пов'язана безпосередньо з війною.

У всі часи мистецтво у всіх своїх проявах ставало на допомогу як захисникам так і потерпілим від війни. Не стала виключенням і україно-російська війна, яка зорях точиться в нашій державі.

Після періоду розпачу, невизначеності та страху прийшла пора адаптації до нових умов існування, і мистецтво в свою чергу також наразі проходить етап свого переформатування. Адже наразі його основна мета: підтримати людей у скрутні часи: кого на полі бою, кого в чужому краю, когось відволікти від гнітючих думок про невизначене майбутнє. Для багатьох людей мистецтво

це можливість відпочити психологічно, відволіктись від кривавих новин, непоправних втрат тощо.

Війна загострює усі відчуття до неможливості, як би цинічно це не звучало, але зараз ми спостерігаємо всплеск вираження своїх емоцій у мистецьких формах: малювання, спів, гра в театрах усіх формацій. Багато людей, які відвідують виставки, театральні вистави, музичні концерти сприймають їх зараз по іншому ніж це було до війни. Наприклад співачка Наталя Слущук говорить про своє мистецтво під час війни: «Саму мене зараз надихають люди. Українці. Я просто в шоці і в захваті від того, на що здатна наша нація. Кожна героїчна історія мене підбадьорює. В моменти, коли в мене опускаються руки і нічого не хочеться, я згадую наших людей, які борються, і беру себе в руки.

Зараз виступів мало, але вони є. Кожен виступ – як ковток свіжого повітря. Складно. Але як кажуть при вступі в шлюб: «І в радості, і в горі» – те саме і з Україною. Зараз країні важко і в неї болить. Треба просто зачекати трошки... Бо як тільки виженемо кацапів – пісні будуть лунати усюди! З ранку до ночі» [8].

Театральні вистави чи то скоріше деякі їх формації стають частинами арттерапії для людей, які постраждали від війни, для вимушених переселенців, особливо для людей з несформованою або хиткою психікою. Використання методів театру пригноблених, коли глядач приймає безпосередню участь у виставі дає йому можливість поглянути на ситуацію з іншої сторони або сторін, проаналізувати її з «холодною» головою, взяти до уваги думку інших глядачів тощо. Все це дає можливість психологічного перевантаження, можливість відчутти себе в іншому світі, в іншому часі. Для багатьох це чи не єдиний спосіб психологічного відпочити від воєнних буднів.

Анастасія Тарасенко, актриса з приводу форум-театру говорить: «Це певний ритуал. Форма визначає те, як ми знаходимось на сцені, з чого починаємо, а далі ми заповнюємо її історією, як полотно для вишивки кольоровими нитками. Коли твою історію грають, ти бачиш себе в чотирьох

різних образах і відчуваєш, що тебе розуміють, – діляться враженнями постійні гості театру, а самі актори зізнаються: Ми дуже цінуємо те, що люди з нами діляться сокровенним, бо розуміємо, що це буває нелегко» [17].

Війна призвела до зміни аудиторії багатьох культурних проєктів. Хтось залишає свої місця, хтось приходить. Деякі проєкти розширюються географічно, і тепер вам потрібно повідомити про свою ініціативу різними мовами. Війна завдає шкоди портретам поселень і громад, які колись були центром культурних проєктів і установ. І зміну в цьому контексті слід враховувати. Наприклад, коли люди, яким доводиться залишати свою країну, переїжджають до іншого міста/країни, вони опиняються на чужій для них культурній території. Інтегрувати та залучати місцеві громади можна через культурні заходи. Виникає питання, як зробити культурний продукт доступнішим для широкого загалу, адже війна приносить також економічні проблеми.

Команди та представники культурних проєктів рухаються, і їм доводиться налагоджувати діалог у новому просторі та інтегруватися в нове середовище. Усе це спонукає до формування нових векторів і напрямків дій та підвищує потребу у співпраці.

Реалії нашого з вами життя такі, що немає людини, яка б не висловлювала свої почуття. Сумніви, невпевненість у завтрашньому дні, страх за близьких чи біль втрати близьких – все це переповнює людину, отруює її чисту душу і вводить у постійну напругу. І немає гарантії, що такий стресовий стан зникне без причини. Тоді такі люди з обережністю і несвідомою тривогою дивитимуться навіть на мирне небо.

Сьогодні кожна людина прагне не тільки до фізичної та матеріальної безпеки. Не менш важливо зберегти мир і гармонію у власній душі. Я вважаю, що коли говорити про цілісність людини на війні, після фізичної безпеки на другому місці має бути моральна безпека, а одним із засобів її захисту є мистецтво [17].

Воно має сильний вплив на свідомість людини. Розглядання творів мистецтва чи створення власних шедеврів допоможе зняти напругу та стрес, позбутися тривоги та депресії. Ці навички можна об'єднати в поняття «арт-терапія», метою якої є лікування психоемоційного стану людини мистецтвом і творчістю [16]. Вона доступна кожному. Від відвідування театру до власної участі у театральних виставах та дійствах, від малювання до співу чи танцю під улюблені пісні. Якщо це допомагає розслабитися, то це вже свого роду успіх.

Справжнє мистецтво гармонізує наш внутрішній світ і допомагає відновити душевну рівновагу. Це своєрідне відображення справжньої природи людини. Неважливо, великий ти художник чи просто знавець. Сьогодні існує багато способів творчого самовираження. Мистецтво - це ваш голос. Це ваша можливість висловити всі свої емоції - позитивні чи негативні - на сцені, полотні, ескізі чи записці.

А для тих, хто вже знає цей світ, це можливість поширити повідомлення якомога більшій кількості людей.

Не слід наразі відмовлятися від мистецтва, як чогось непотрібного та не на часі, не варто гальмувати мистецтво. Війна не повинна перешкоджати творчості, адже думки та ідеї вливаються в мистецтво і їх неможливо зупинити – вони безмежні та нестримні. Намагатися придушити своє бажання виражатися через мистецтво, це все одно що посадити дику тварину у клітку. Мистецтво – це та віддушину, яка дає нам можливість відволікатися від жахів сьогодення, занурюватися у теми які не стосуються безпосередньо особисто або навпаки хвилюють безмежно, це вже на вибір кожного, кому що потрібно. Але що ще важливіше – це вміти ділитися своїми почуттями з іншими, лікувати душі один одного в такий важкий час. Наразі це потрібно як ніколи.

РОЗДІЛ 2

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ФОРУМ-ТЕАТРУ

2.1 Форум-театру як метод впливу та інтерактивної роботи з різними прошарками суспільства

Досягнення мети впливу на різні прошарки суспільства через театральне дійство потребує вжиття профілактичних заходів, спрямованих на нейтралізацію та усунення соціальних причин, що призводять до корекції особистості та способу життя, вирішення гострих чи проблемних життєвих ситуацій тощо.

Таким методом профілактики може стати театр — це інструмент, який дозволяє змоделювати будь-яку ситуацію в реальному часі [9]. А як прямий контакт з аудиторією, це дає чудову можливість донести різноманітну інформацію про актуальні проблеми сучасного суспільства. Крім того, театр кидає виклик глядачеві та стимулює його мислення. Процес пошуку відповідей у житті важливіший за самі відповіді. Театр – це місце, де людина поринає в нове, незнайоме життя, і водночас стає не лише свідком подій, а й свідком життя, безпосередніми учасниками, співпереживаючи тому, що відбувається з героями на сцені. Чим більше людина сприймає інформацію, опрацьовує її і може дати власну оцінку, тим вона різностороння, тим багатший її внутрішній світ. Глядач на одиницю часу занурюється в потік інформації, щоб сприйняти, опрацювати й оцінити конфлікт, що розвивається, проаналізувати постановку декорацій, музику, темп і атмосферу. Тому класичний театр як форма навчання не завжди є ефективним у системі впливу на соціум.

Засновником інтерактивного театру є бразильський режисер Августо Боаль. У 1960-х роках він створив «газетний театр», який здійснював постановку газетних статей. Суть інтерактивного театру полягає в тому, щоб за допомогою ефективних та активних методів (саме слово «актор» походить

від «act» - рух) допомогти людині пізнати себе, керувати своїм життям та емоціями [20].

Ідея такого типу театру полягає в тому, щоб показати суспільству, що кожна людина має брати участь у розбудові кращого майбутнього, пояснити людям, що покращення їхнього життя та зміна соціальної ситуації в країні багато в чому залежить від них самих. Технологія дозволяє ефективно змінювати ситуацію в локальних соціальних групах, при цьому сфера її застосування може бути дуже широкою: в даний час цей метод успішно використовується в роботі з дітьми та підлітками, представниками різних соціальних класів і професійних спільнот.

Форум-театр – це інструмент, який заохочує людей брати активну участь у захисті своїх прав і вдосконаленні суспільства шляхом зміни поведінки. Завдання вистави – спонукати глядачів до активного вирішення своїх проблем, розпочати дискусію в суспільстві. «Вторинні» результати – позитивні зміни в акторській групі, зміни в особистості акторів. Тут форум-театр перетинається з психодрамою та соціодрамою, враховуючи те, що він служить ширшій меті та спрямований на суспільство в цілому або на ширшу аудиторію [26].

Головною особливістю методу є його інтерактивність, у міру виконання вистави аудиторія втягується в сюжет. Актори відтворюють виникнення та розвиток конфліктної ситуації до кульмінації. Потім дія зупиняється, і глядачі мають можливість висловити свої думки про те, як можна було уникнути чи вирішити конфлікт. Кожен отримує можливість перевірити, наскільки його ідеї придатні для правильного вчинку в реальному житті.

Глядач стає і дизайнером, і учасником вистави. На відміну від традиційного театру, де глядач майже завжди перебуває в пасивному стані сприйняття, в інтерактивному театрі глядач активний. Він бере участь у тих же заходах, що й актори.

Під час вистави розігрується конкретна, заздалегідь спланована та відрепетирована сцена, що зображує проблему. Реальні повсякденні конфлікти (в сім'ї, школі тощо) трактуються як проблеми, після чого настає

драматична ситуація та кульмінація. Однією з особливостей є відсутність рекомендацій. Основна робота над представленою проблемою розкривається в процесі подальшої співпраці з аудиторією. Джокер стає посередником. Він пропонує глядачам пояснити, що відбувається на сцені, в чому проблема, і дає можливість глядачам стати актором і грати у виставі, замінюючи одного з виконавців. Як актор, глядач глибше занурюється в емоційне життя героя і відчуває результат його втручання. Спроба залучитися може призвести до іншого розуміння проблеми та пошуку виходу із ситуації.

Метод інтерактивного театру дає можливість залучення певних категорій населення у вирішення актуальних проблемних питань, які стосуються саме цієї категорії, наприклад залучення молоді до вирішення питань протидії шкідливим звичкам, залучення людей з обмеженими фізичними можливостями або певними хворобами до вирішення проблем існування в соціумі, осіб постраждалих від війни – адаптації в мирний час тощо. Водночас інтерактивний театр дозволяє глядачеві не тільки сприйняти проблеми суспільства з боку, а й реально «прожити» їх: змінити щось у своєму внутрішньому світі, відійти від напруги та стресу, гармонізувати переживання. Сприйняття в житті утилітарне. Людина не відчуває нюансів середовища, що створює багатовимірність світу. Занурюючись у запропоновані умови гри, розігруючи життя на сцені, учасник театру вчиться спостерігати і бачити.

2.2 Вплив Форум-театру на сучасну соціокультурну ситуацію

Засновник театру «Форум» (1968), бразильський режисер А. Боаль сформував місію «Театру пригноблених» (ТП): головна мета Театру пригноблених — гуманізація людства [23]. Театр пригноблених — це система вправ, ігор і технік, заснованих на Театрі Суті, щоб допомогти чоловікам і жінкам розвивати те, що вони вже мають. В даний час театр пригноблених, частиною якого є форум-театр поширений у всьому світі. У 2003 р. А. Боаль, його син Юліан, бельгієць Л. Опдебек і голландець Р. Маттхайзен створили Міжнародну організацію театру пригноблених (МОТ) [1].

На даний момент ТП має кілька рівноцінних функціональних форматів: форум Театр; невидимий театр; законодавчий театр; газетний театр; театр картин; веселка мрій; прямої дії. Сьогодні форум-театр є найпоширенішою практикою театру пригноблених.

Основні особливості форум-театру як технології соціокультурної діяльності:

- формат «Форум-театру» передбачає роботу колективу акторів-аматорів та активну участь глядачів у розвитку сюжету. Його особливістю є те, що кожен гість може взяти участь у сценках і запропонувати рішення поставлених перед ним соціальних проблем;

- у форматі діалогу між акторами-аматорами та глядачем здійснюється через постановку актуальних суспільних проблем у формі конкретних життєвих прикладів, колективних спроб розв'язання та подальших дискусій під керівництвом лідера вистави – Джокера, ситуації порушення прав людини, вироблене як особистісна важлива соціальна істина (усвідомлення необхідності саморозвитку; вибір і апробація ефективних методів спілкування для захисту прав людини; розвиток активної соціальної позиції в результаті прийняття, першочергово, персональної відповідальності за стан суспільного розвитку; усвідомлення сили співпраці та творчості в питанні захисту прав людини тощо.

Агентами поширення досвіду форум-театру як технології соціокультурної діяльності в Україні стали вищі навчальні заклади:

- Луганський національний університет імені Тараса Шевченка - з 2008 року студенти спеціальності «Соціальна педагогіка» регулярно організують постановки Форум-театру, особливо у зв'язку з профілактикою насильства;

- КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» - з 2009 року студенти факультету педагогічної освіти створили власний форум-театр, який реалізує рішення на тему «Проблема наркоманії молоді та шляхи її вирішення». Проблема торгівлі людьми, припинення домашнього насильства;

- Український католицький університет - з 2011 р. студенти та викладачі курсу «Соціальна педагогіка» пропонують форумні виступи для школярів;

- Луцький педагогічний коледж - Центр гендерної освіти, з 2012 року регулярно пропонує мешканцям міста форум-вистави інтерактивного гендерного театру тощо.

З 2014 року системне застосування технології форум-театру в роботі українських громадських організацій, діяльність яких виходить за межі місцевих округів:

- Ялмар Хорхе Йоффре-Айхгорн – німецько-болівійський театральний актор, який застосовував різні форми інтерактивного театру для роботи з громадами в зонах конфліктів у понад 10 країнах; Співзасновник Афганської організації з прав людини та демократії (AHRDO), ініціатор проекту «Цунамі джокерів» в Україні у відповідь на кризу 2014 року;

- У цьому проекті працювало 7 іноземних «джокерів»: Яльмар Хорхе Джофре-Айххорн (Німеччина/Болівія), Олів'є Фордж (Бельгія), Brent Блер (США), Гектор Арістісабаль (Колумбія), Роберто Мадзіні (Італія), Еван Гастінгс (США.) /Індія), Ідан Меїр (Ізраїль/Ірландія). Перші семінари Театру пригноблених у цьому проекті відбулися з 13 по 16 лютого 2014 року в містах Донецьк, Київ, Львів, Чернівці, Чернігів;

- У результаті втручання технології Форум-театру в практику соціокультурної діяльності в Україні було створено низку громадських організацій, особливо тих, які відіграють важливу роль у діяльності Форум-театру: «Українська школа миротворчості». «ГО. (з метою попередження конфліктів між представниками різних соціальних груп, реалізація серії вистав за методикою Форум-театру в Бердянську, Запоріжжі, Маріуполі, Одесі, Приморську та інших містах; при цьому використовується ця технологія, як помічник у практиці цієї ГО та не характеризується спеціальним напрямом своєї діяльності); ГО «Простір толерантності» (один із постійних напрямків діяльності – організація та підтримка антидискримінаційного форуму – Театр прав людини в Києві; у рамках програми «Простір толерантності» проведено

б форумних виставок. Міста с. Кам'янець-Подільський, Дружківка, Костянтинівка); ГО «Театр для діалогу» (Форум-театр визнаний найважливішим засобом соціального впливу в його роботі).

На жаль, на сучасному етапі, в умовах обмеженого фінансування соціокультурних заходів державою, провідним засобом підтримки технології Форум-театру як засобу соціального впливу в Україні є не державна підтримка, а міжнародні благодійні організації: Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації університетів (DW International), Міжнародний фонд «Відродження», Посольство Великої Британії в Україні, Фонд «Діалог Східна Європа» ім. Фрідріха Ебертса та ін.

На сучасному історичному етапі розвитку суспільства в Україні використання методу форум-театру отримує все більшого розвитку, адже дає змогу людям вирішувати психологічні проблеми. Відкривається все більше студій, де глядачі можуть взяти безпосередню участь у таких дійствах, зокрема у Кропивницькому Театральна майстерня «Як будувати життя після втрати», у Сумах проводився форум-театр «Твій вибір» для осіб від 16 до 35 років, Громадська організація «Наше майбутнє» у Краматорську, громадська організація «Театр для діалогу» м. Київ, проект «Кешер» у м. Кривий Ріг та багато інших.

Ось що говорять учасники таких вистав:

«Це можливість винести свої проблеми у суспільство, навчитися викладати їх коротко і доступно, а також вести діалог з аудиторією глядачів», - вважає Тетяна, учасниця театру, вимушена переселенка з м. Ірпінь.

«Форум-театр вчить не тільки говорити і слухати, але ще й діяти. Популізм, який у нас живе в тому, що ми тільки кажемо-кажемо-кажемо, зникає, коли ви пропонуєте не тільки проговорити, а й показати. Через дію ми бачимо, що в нас стається із тих слів, які ми говоримо, а що не приносить користі», - вважає Міла учасниця форум-театру, яка є представницею громадської організації «КримSOS» [19].

Загалом в Україні використання даного методу тільки набуває розповсюдження, але у світі він використовується активно та досить давно, ось наприклад: у Бразилії та деяких країнах, що розвиваються, форум-театр сприяв започаткуванню соціальних і економічних реформ. У Бразилії військовий режим було повалено завдяки зростанню активності селян щодо захисту своїх інтересів.

Форум-театр використовується громадськими організаціями та активістами в усьому світі для вирішення соціальних і культурних конфліктів – етнічні конфлікти, дискримінація, порушення прав людини, шкода інтересам вразливих груп тощо успішно використовуються для вирішення [14].

2.3 Розробка власного сценарію

В ході дослідження Форум-театру було розроблено виставу «Прийняття себе з фізичними вадами». Ця вистава висвітлює проблему відношення суспільства до людей з різним ступенем інвалідності на прикладі однієї історії. Показ ситуації в контексті воєнного часу, де українська дитина з особливими потребами разом з матір'ю опинилася в іншій країні(Польщі) через військову агресію путінського режиму.

Метою форум-вистави є формування в свідомості різних соціальних верств населення різної вікової категорії толерантного ставлення до людей з особливими потребами, або обмеженими можливостями; розповсюдження та актуалізація інформації до іноземних представників щодо питання захисту та попередження ситуацій булінгу над переселенцями(зокрема інвалідами); наголошення на актуальності проблеми булінгу з боку іноземців над переселенцями, які мають фізичні вади внаслідок російської агресії; боротьба з проросійськими настроями на території інших країн, засудження російської агресії проти України, підтримка постраждалих від воєнних злочинів Російської Федерації, покращення їх морально-психологічного стану;

боротьба проти дезінформації. Подана форум-вистава була розроблена для вирішення таких завдань:

- Актуалізувати проблему пригнічення соціальної категорії населення з особливими потребами.
- Розповсюдити інформацію про воєнні злочини Російської Федерації проти українського народу.
- Змінити ставлення суспільства в цілому до людей з обмеженими можливостями.
- Розвинути в аудиторії навички комунікації, нестандартного мислення, швидкого реагування.
- Поліпшити та підвищити показники позитивного відношення соціуму до людей з фізичними вадами.
- Підняти самооцінку та підвищити рівень впевненості в собі в людей з обмеженими можливостями.
- Допомогти знайти альтернативні та різнобічні виходи з конфліктних ситуацій.

Тип заходу: Форум-театр.

Обладнання: Стільці, столи, ручки, дошка, аркуші паперу, «глядацький зал», «сцена» тощо.

План заходу:

1. Знайомство, розігрів (ігри на довіру, знайомство, дружність, створення позитивної атмосфери)
2. Перегляд вистави.
3. Зворотній зв'язок.

4. Інтервенція.

5. Підсумки.

ВИСНОВКИ

В результаті проведеного дослідження можемо зробити наступні висновки.

Про переваги технології «Форум-театр» порівняно з виставами класичного театру в профілактичній роботі можна сказати наступне:

1. Стереотипи. Форум-театр здатний залучити більше людей до профілактики соціальних проблем, адже це явище нове, про яке наразі мало кому відомо.

2. Контакт з глядачем. Гра стадії розігріву, відсутність сцени (вистави відбуваються на одному рівні з глядачами) дозволяють глядачеві проникнути в суть форум-театру, психологічно розкріпачитися, розкритися. Розкута передача інформації (під час відтворення ситуацій, дискусій) знімає її моральну загальмованість, і ця інформація легше засвоюється аудиторією.

3. «Мислячий глядач». Багатьох глядачів цікавить можливість змінити ситуацію. Можливість експериментування, пошук нових рішень викликає інтерес у всіх учасників дійства. Є безмежні можливості. Іноді народжуються найсмішніші ідеї, проте наразі це є чудово.

Найменша зміна ситуації може кардинально змінити хід всього дійства, або навпаки: знайдений варіант вирішує всі проблеми відразу, але на практиці нічого не змінилося. Непередбачуваність, багато нових сюжетних ліній спонукають до роздумів, просто зацікавлюють аудиторію.

4. Грати в театр. Можливість спробувати себе в ролі актора спонукає глядачів долучитися до цієї роботи. При цьому, звичайно, можливі і затиски, обмеження, але для їх усунення проводяться ігри-розминки, щоб актори і глядачі «змішалися», познайомилися, усунули затиски. Майстерня Форум-театру стає грою, в якій беруть участь усі, і це теж одна з переваг Форум-театру.

Отже, метод «Форум-театр» — це не тільки інтерактивний інструмент профілактики соціальних проблем, а й форма групового психологічного консультування з широкими можливостями застосування.

«Форум-театр» створює мініатюрну модель суспільства, підкреслює постійне бажання шукати нові способи поведінки, створює середовище, сприятливе для навчання, допомагає зрозуміти, як вчитися. Це свого роду лабораторія, покликана допомогти учасникам і глядачам зрозуміти, як зміни, що відбуваються на сцені та в них самих, можуть допомогти їм почуватися краще під час взаємодії з іншими людьми. Адже кожен може відтворити почуття героя та пережити власні емоції по ходу розповіді.

Це психологічні групи індивідуального розвитку, в яких людина набуває досвіду самосвідомості, вміння знаходити й долати перешкоди, що заважають їй повною мірою реалізувати свої здібності.

Учасники, як і герої, стикаються з проблемою вибору, який їм доводиться робити під час дійства форум-театру. Ця технологія є універсальною ще й тому, що її можна використовувати не тільки як варіант психотерапевтичних груп для індивідуального розвитку, а й як психопрофілактику та психологічну освіту для людей різного віку та соціального статусу. Не менш важливу роль відіграє психопрофілактика емоційного стану акторів - все це робить цю технологію безпечною для використання в колективах, де немає психолога для вирішення соціальних проблем.

Форум-театр – це соціокультурна техніка, яка оптимально відповідає вимогам соціальної роботи в сучасних умовах, особливо з молоддю.

Аналіз та систематизація міжнародного та національного досвіду використання форум-театру як технології соціокультурної діяльності за категоріями (клієнтські групи, завдання управлінського впливу тощо) ми бачимо як найближчі перспективи майбутніх наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Театр пригнічених»: від соціології аналізу до соціології “прямої дії”. URL: [https://svoje.wordpress.com/2015/06/04/ театр-пригнічених/](https://svoje.wordpress.com/2015/06/04/театр-пригнічених/)
2. Вирішити психологічну проблему за допомогою театру. У Кропивницькому влаштували театральну майстерню. URL: <https://susplne.media/419337-ak-virisiti-psiologicnu-problemu-za-dopomogou-teatru-u-kropivnickomu-vlastuvali-teatralnu-majsternu/>
3. Вольчева Г. Форум-театр як засіб формування конструктивної поведінки підлітка у конфліктній ситуації//Соціальна робота та соціальна освіта. 2020. № 2(5). С. 59-65
4. Захарченко І. Форум-театр – нове слово у соціальній роботі / І. Захарченко // Вісник програм шкільних обмінів. 2006. № 26. 14-20с.
5. Клочан Ю. В. Соціально-педагогічна профілактика делінквентної поведінки учнівської молоді: сутність, методи, форми / Ю. В. Клочан // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету “Україна”. №11. 2015. 384 с.
6. Левчук І. Форум-театр як одна із інноваційних арт-терапевтичних методик в соціальній роботі. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22949/1/22_Levchuk.pdf
7. Мейерхольд В. Мистецтво театру / Вступ. ст., пер. і впоряд. Б. М. Козака; Вид. 2-е, випр. Львів : ТЗВО Простір “М”, 2015. 64 с. URL: <https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/02/Meerhold-Verstka.pdf>
8. Мистецтво під час війни – яке воно? Коментарі чернігівських митців. URL: <https://www.0462.ua/news/3464008/mistectvo-pid-cas-vijni-ake-vono-komentari-cernigivskih-mitciv>
9. Мистецтво як інструмент впливу під час війни. URL: <https://gluzd.org.ua/articles/mystetstvo-iaak-instrument-vplyvu-pid-chas-viiny/>
10. Мілевська Г.В., Липова Ю.С. Форум-театр як сучасний засіб виховання студентської молоді. URL: <https://core.ac.uk/download/11337222.pdf>

11. Наук Т. В. Методичні рекомендації щодо підготовки соціально-інтерактивної вистави за участі людей з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. URL: <http://djerela.org/attachments/article/42/recomendations.pdf>
12. Основна ідея форум-театру – бути активним учасником позитивних змін, які принесуть користь суспільству. URL: <https://adventist.ua/news/interview/osnovna-ideia-forum-teatru-but-y-aktyvny-m-uchasnykom-pozytyvnykh-zmin-yaki-prynesut-koryst-suspilstvu/>
13. Пишко А. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства / А. Л. Козубенко. Електронний ресурс. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257
14. Полякова О. М., Пономаренко Л. І. Форум-театр як технологія соціокультурної діяльності: етапи становлення в Україні. // Теорія і методика виховання. 2018. №5. С. 170-173
15. Соціологія: конспект лекцій. Харків. 2019. 216 с. URL: http://xemttc.at.ua/Metod_zbs/akredit_2020/IC/konspekt_socyol_is.pdf
16. Театр зцілює. Він компенсує відкладені бажання жити та творити під час війни. URL: <https://www.prostir.ua/?focus=teatr-ztsilyuje-vin-kompensuje-vidkladeni-bazhannya-zhyty-ta-tvoryty-pid-chas-vijny>
17. Терапія театром як дієвий інструмент соціальної політики сучасної демократичної держави. URL: https://nlu.org.ua/storage/files/Infocentr/Tematich_ogliadi/2018/teatroterapiya.pdf
18. Форум-театр: формула виходу з кризи : навч.-метод. посіб. для бажаючих створити форум-театр / Л.Гук, М.Григоріва, Д.Доусет, О.Єдєлева, І.Захарченко.– К. : Школа Рівних Можливостей, 2007. – 68 с.
19. ФОРУМ-ТЕАТР «ТВІЙ ВИБІР». URL: <https://cukr.city/events/forum-teatri-tviy-vybir/>
20. Форум-театр як унікальна методика взаємодії та змін (інтерв'ю із тренеркою Наталією Вайнілович). URL:

<https://www.projectkeshner.org.ua/news/forum-teatr-iaak-unikal-na-metodyka-vzaiemodii-ta-zmin-na-krashche-interv-iu-iz-trenerom-nataliieiu-vaynilovych/>

21. Форум-театр. URL: <http://gender-ua.org/forum-teatr>
22. Форум-театр: формула виходу з кризи / Л. Гук, М. Григорівна, Д. Доусет, О. Єделева та ін. К.: Школа Рівних можливостей, 2007. 68 с.
23. Хачатрян, Эдгар: «Методическое пособие по применению техник театра угнетенных в миротворческой деятельности». Методическое пособие, ДРА е.В. «Преодолеем последствия войны вместе», Берлин, Киев 2019 г.
24. Хлистул, О. С. (2017). СИСТЕМА К. С. СТАНІСЛАВСЬКОГО ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА МИСТЕЦТВА СЦЕНІЧНОГО ПЕРЕВТІЛЕННЯ. Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство», (36), 48–57. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.36.2017.157677>
25. Шамина О. В. Культурно-художественная сфера в условиях перехода к рыночным отношениям : дис. ... кан. культурол. наук : 24.00.01. М., 2000. 125 с. URL: <https://www.dissercat.com/content/kulturno-khudozhestvennaya-sfera-v-usloviyakh-perekhoda-k-rynochnym-otnosheniyam>
26. Штриголь Д. В. Про перспективи використання методу «форум-театр» у педагогічному процесі. URL: <https://periodicals.karazin.ua/issuesedu/article/download/16088/14986/>
27. Michael Wrentschur. Forum Theatre and participatory (Action) research in social work: methodological reflections on case studies regarding poverty and social In-equity. URL: <https://doi.org/10.1080/09650792.2021.1916552>

Додаток А

Сценарій

Форум-театру з поліпшення ставлення суспільства до людей з обмеженими можливостями

Перебіг заходу

Джокер виходить на сцену перед глядачами, привітно посміхаючись, повертаючи до себе увагу.

Джокер: Доброго дня, шановні глядачі, ми раді вітати всіх, хто виявив бажання прийти на нашу виставу присвячену темі "Прийняття себе з фізичними вадами". Перед тим як актори вийдуть на сцену, я пропоную нам познайомитися. Мене звати Марія і сьогоднішній вечір я буду вашою ведучою, а точніше Джокером. На мій погляд доволі складно взаємодіяти з аудиторією, коли людина не знає імені того, хто сидить з нею поряд. Тож пропоную, зіграти в невелику гру на знайомство.

Розігрів аудиторії:

1 Назва: *Замкнуте коло*

Мета: *Націлена на знайомство учасників для подальшої взаємодії і утворення затишної дружньої атмосфери. Розвиток пам'яті. Підняття самооцінки.*

Правила гри:

Група розташовує стільці по колу і сідає на свої місця.

Першим називає своє ім'я Джокер, тим самим розкриваючи коло і передає слово наступному учаснику.

Учасник називає ім'я першого (в даному випадку Джокера) і своє.

Третій ім'я першого, другого і своє.

Коло замикається знову ж таки на Джокері, який називає ім'я кожного учасника гри.

На цьому завершується перше коло знайомства. За другим разом, все йде за тими ж правилами. Але ускладнюється. На цей раз Джокер називає свою

улюблену рису характеру і додає якийсь улюблений, або спонтанний жест який йому сподобався. Наприклад: махає рукою, або підіймає великий палець вгору.

Наступний учасник називає рису характеру першого (Джокера) демонструє його жест. Потім називає свою улюблену рису характеру і показує вже свій придуманий жест. Третій учасник повторює риси і жести першого і другого і називає свої. І так доки коло не замкнеться на Джокері.

2 Назва: *Автобіографія*

Мета: Надати можливість кожному розповісти про себе. Націлене на згуртованість учасників. Залучити людину до самоаналізу.

Налаштувати в групі позитивну атмосферу.

Правила гри:

Джокер надає перелік запитань для кожного учасника:

- основне захоплення;
- за які 2 риси характеру тебе люблять оточуючі
- цікавий спогад або пам'ятна, найвеселіша подія з життя учасника

Рекомендація: нагадати учаснику питання, якщо той його забув. Почати з Джокера який першим відповість на перелік запитань. І запитає наступного учасника. Коли другий закінчує розповідь, він задає ті ж самі питання наступному. Група уважно слухає.

3 Назва: *Комплімент*

Мета: Підвищення самооцінки присутніх. Налаштування дружніх стосунків між співучасниками.

Правила гри:

Джокер називає який елемент зовнішності йому найбільше подобається у собі. Після робить комплімент зовнішності учаснику ліворуч і праворуч. І так по колу. Кожен називає що йому подобається у собі і в тих, хто сидить поруч.

4 Назва: *Міні реклама*

Мета: Залучити учасників до партнерства. Підвищення самооцінки.

Вміння відстоювати точку зору. Вираження думок.

Комунікабельність.

Правила гри: учасники розбиваються на пари. Надається час в 15 хвилин.

За цей час учасники мають дізнатись про свого співрозмовника якнайбільше. Після цього кожен з учасників має прорекламувати свого сусіда з найкращих сторін, розповісти про те, що йому вдалося про нього дізнатися і отримати схвалення аудиторії.

Рекомендації: рекламована людина, після розповіді, має можливість поправити сусіда в неточностях та пояснити незрозумілі моменти публіці.

5 Назва: *Криве дзеркало*

Мета: Згуртованість співучасників. Сприяти довірчим відносинам між учасниками.

Правила гри: кожен учасник, має відповісти на запитання

- Яка риса характеру не подобається в людях найбільше
- Назвати рису, або певний недолік який не подобається в собі. Що саме він змінив би у собі.

Рекомендації: при розповіді, кожен має право висловити свою думку на рахунок цього недоліку. І запропонувати свій варіант вирішення проблеми.

Ознайомлення:

Що ж. Тепер, ми з вами познайомилися і маємо невелике уявлення про кожного присутнього, на сьогоднішній виставі. Тепер ми можемо безпосередньо перейти до теми форум театру. Можливо, хтось з вас був вже знайомий з поняттям цього сучасного методу раніше, однак, я все ж таки вважаю за необхідне розповісти вам, про нього детальніше. Щоб ввести в курс наших подальших дій.

Творцем новітнього методу став видатний бразильський режисер - експериментатор, Аугусто Боаль. Він не був прибічником "традиційного" театру, через переконання, що глядачі під час вистави піддаються нав'язуванню певної позиції і в 1960-70 роках розробив власний інтерактивний метод. Театр пригноблених. Чому саме пригноблених? Річ в тім, що вистава цього методу завжди включає в себе жертву морального або фізичного насильства, тобто, пригнічення і людину, яка так чи інакше стає пригноблювачем. В чому особливість цього методу?

На перший погляд можна побачити, що ця методика мало чим відрізняється від звичайної вистави. Адже має у наявності і сценарій, і акторів і режисера. Однак, замість професійних акторів, на сцені грають звичайні люди. Суть вистави полягає в тому, що саме глядач, тобто ви, стаєте предметом вирішення конфліктної ситуації. Головною метою Боалья було надати можливість глядачу стати учасником творчого процесу, висловити власну думку, та змінити хід подій. Форум театр націлений на співучасть і спільні пошуки вирішення проблеми. Які потім можуть стати у нагоді в реальному житті. Адже людина набуває власного досвіду та має можливість скористатися досвідом інших. Це ще одна особливість театру пригноблених. Темою вистави завжди є реальні соціальні, психологічні ситуації, які можуть виникнути в кожного з нас. І головна ціль форуму, допомоги людині в їх вирішенні. Допомогти зрозуміти себе та інших.

Темою сьогоднішньої вистави буде "прийняття себе з фізичними вадами" Нажаль, кожному з нас відомі реалії сьогодення. Вже минув рік з тих часів, коли 24 лютого цілком і повністю змінив життя кожного українця і продовжує змінювати його по сьогоднішній день. Проблема існування людей з фізичними вадами в суспільстві існувала і донині. Але, на сьогоднішній день ця проблема не тільки залишається актуальною, а загострюється ще більше. Адже війна завдала не тільки психічних та

психологічних пошкоджень, а ще й фізичних. Багато хто з незламних воїнів ЗСУ, волонтерів, простих жителів могли за збігом тяжких та випадкових обставин отримати поранення через бойові дії. І як наслідок втратити можливість жити повноцінним життям здорової людини.

Нажаль, отримані травми приносять не тільки фізичний, а ще й моральний, психологічний дискомфорт. І ми можемо стикнутися не тільки з неприйняттям себе, а ще й з неприйняттям соціуму. Адже, на сьогоднішній день, нажаль, не кожна людина є толерантною і морально вихованою. І це треба розуміти. Тож, ми маємо бажання представити вам невелику виставу. Як тільки Ви разом будете готові, то плеснемо одночасно в долоні на «Три-чотири», з цього моменту почнеться вистава. Ви готові? «Три-чотири»!

Сценарій форум-вистави «Прийняття себе з фізичними вадами»

Дійові особи.

- **Сергій.** Головний герой-жертва; хлопець 15 років, у якого немає лівої руки внаслідок її ампутації через пошкодження уламками знищеної багатоповерхівки. За характером пригнічений, тихий та тривожний, невпевнений у собі.
- **Гжешик** Антагоніст, хлопець віком 16 років, який має нейтральну позицію щодо українсько-російської війни. Експресивний, нахабний, некультурний задира.
- **Бертольд:** кращий друг Гжешика. Слабкий за характером і піддається впливу товариша.
- **Августина.** Дівчинка, яка втручається в конфлікт, глибоко співчуває українському народові та постраждалим від війни. Тиха, спокійна, вихована дівчина з вмінням відстоювати особисті кордони.
- **Зосія.** Вчителька, яка втручається в конфлікт. Молода жінка років 25. Підходить відповідально до питання створення дружньої атмосфери в

класі. Енергійна, багатогранно розвинена особистість, яка має бажання допомогти дітям розвиватися.

- **Домініка.** Мати Сергія-жінка, яка втручається в конфлікт. Прибиральниця в тій школі, де навчається Сергій. Тривожна, депресивна жінка.
- **Беатріс:** мати Гжешика. Жінка високого статусу. Впевнена у собі і власних переконаннях. Експресивна, прямолінійна, з презирством відносяться до людей низького положення
- **Інші учні.** Виконують роль масовки

Сцена 1.

На сцені стоять дві групи стільців, вони напівповернуті до глядача, стоять по бокам. В центрі сцени знаходиться вчительський стіл, за ним дошка. В клас під час дзвоника заходять учні. Хтось сідає, починає займатися своїми справами, хтось готуватися до уроку.

Гжешик: Ха! Ну нічого собі. Наша Зосія запізнюється. Треба ж статися такому диву! (кидає рюкзак на підлогу, окресливши надмінним поглядом інших однокласників)

Бартош: І не кажи! Наче щось в лісі здохло! (дає п'ять Гжешику, сміючись)

Гжешик: А все ж таки дивно, що вона замінила сьогоднішню контрольну на позакласний час.

Бартош: (здивовано) Ти хіба не знаєш? У нас же ж, кажуть, новенький з'явився.

Гжешик: Новенький? Та ти що? А хто? Не буду здивований, якщо це чергова шмакодявка з України.

Бартош: (іронічно) Гжешику, ну не будь таким злюкою, він же ж постраждалий(наіграно).

Гжешик: (підхопив її тон) Так-так, такий нещасний.

Клас сміється

Гжешик: Мені стає нудно. (повернувся до компанії) А ці переселенці такі смішні, мови ж не розуміють практично, я над ними прикалююся постійно. Був коротше один хлоп... (активно розповідає компанії щось, але тихіше, щоб клас не чув)

До класу заходить вчителька разом з Сергієм. Усі притихли. Хлопець з понурою головою, на клас не дивиться.

Зосія: Шановні діти, дозвольте представити Вам нашого учня(стоїть поряд з ним і гладить по спині) Його звати Сергій, він переселенець з України(подивилася сумно на нього) Ми всі дуже сильно тобі співчуваємо і залюбки приймемо в свій дружній колектив. Правда, діти?

Всі відповідають «Так»

Зосія: Чудово(лагідно посміхнулася Сергію) Бажаєш що-небудь сказати?

Сергій від'ємно хитає головою, дивлячись в підлогу

Зосія: Ну добре, тоді можеш сідати, де тобі зручно. Сподіваюсь ти знайдеш для себе багато нових друзів

Сергій сідає поряд з Августиною, дістаючи зошити.

Гжешик: Я в цьому переконаний. Таких як він заберуть і з ногами і, в даному випадку, з рукою. Що маємо то маємо.

(Клас починає гикати)

Зосія: Дуже не доречний жарт, Гжешику. Будь ласка, підбирай слова.

Гжешик: Обов'язково.

Бартош: Цілком з вами згоден, що якщо вже є можливість, то варто тримати себе (ставить наголос) в руках

Сергій: (дивиться похмуро на хлопців, продовжуючи мовчати)

Зосія: Ще один такий жарт і ви залишитеся на позакласному часі з математики.

Гжешик: Доволі переконливо

Зосія: Я б не хотіла витратити наш час на виховні бесіди. Тож давайте зробимо так, я дам вам невеличке творче завдання, ви напишете есе на тему «Справжній друг». Головне розкрити в ньому такі питання. Чи є в вас справжні друзі, за що ви їх поважаєте і якими якостями, на вашу думку, має володіти людина, щоб стати для вас другом. Нажаль мені ще треба розібратися з контрольними роботами паралельного класу. Тож сподіваюсь, що я можу на вас розраховувати і залишити на деякий час саміх.

(Уходить)

Бертольд (сміючись): То що, Гжешик, друзів маєш?

Гжешик: Ну, мої друзі завжди зі мною, так сказати, живі, здорові і (підкреслено) цілі (позаду від компанії почувся смішок)

Августина: (протягнуто) Зрозуміло. Тож для тебе це є найголовнішим?

Гжешик: Я ж кажу, мені нікого більше і не потрібно. Я стосовно друзів взагалі досить прискіпливий. Для мене головне, щоб рукасті були (почувся смішок гучніше, сам Гжешик стримує сміх, легенько штовхає в бік свого товариша)

Августина: (Витримала паузу, подивившись презирливо на Гжешика) Зрозуміло.

(Переводить погляд на новачка)

Ну а ти, Сергію? Як ти вважаєш? Хто такий справжній друг?

Гжешик: О, знайшла кого питати. Віриш в те, що він заговорить?

(Августина мовчки подивилася на Сергія)

Сергій: (все ще з понурою головою, намагається сказати і все ж вирішується, коли Августина поклала свою руку йому на плече) Мій справжній друг...він...він у мене був єдиним і незамінним, але він помер, в його будинок теж влучила російська ракета.

(Всі замовкли, але почувся смішок з боку Гжешика)

Августина: (до Сергія) мені дуже шкода що так сталося

(Сергій мовчить)

Гжешик (*сміючись*) Ех не вмієш ти, Сергію, товаришувати. Руки нема, друга нема, то вже взагалі самотньо тобі, напевно?

(*Встає зі стільця, підходить до стільця Сергія*) то може, давай я стану твоїм другом. От наприклад, прямо зараз допоможу зошит дістати

(*хапає рюкзак хлопця*)

Августина: (*підскочує на місці*) залиш його в спокої. Він тебе не чіпає

Гжешик: Бертольде, потримай її, а то бачиш, лізе в чоловічу розмову

(*Бертольд хапає Августину*)

Гжешик: я ж всього навсього хочу допомогти йому в написанні ессе.

Бач в нього вже друг з'явився. Зараз ще зошит дістане все запише. Він взагалі, має бути мені вдячний. (*висипає на підлогу його речі. З рюкзак висипаються аркуші паперу з малюнками*)

То ти диви, він в нас виявляється художник.

Августина: ну ти й чудовисько (*виривається з рук Беотольда і починає збирати аркуші паперу. Сергій підводиться щоб їй допомогти. В клас заходить Зосія*)

Зосія: Що тут відбувається? Я не зрозуміла, чому ви не на своїх місцях

Августина: Гжешик ображає Сергія. Він його речі на підлогу викинув

Зосія: (Більш суворо) Гжешик, негайно поясни свою поведінку

Гжешик: Це не я! Чому, якщо щось трапляється, то одразу я?

Зосія: Тому що це був ти. Я впевнена що Августина каже правду. Твоя поведінка просто жахлива, я викликаю твоїх батьків

Гжешик: Але пані Зосіє!

Зосія: Ніяких але. Завтра ти маєш прийти до школи з батьками, давай мені свій щоденник, я запишу їм запрошення(іде до Гжешика, але дзвонить телефон) Так, алло? Так, звісно, зараз буду. Мені треба до директора, я зараз повернуся, щоб коли я прийшла все було прибрано. (*подивилася то на Гжешика, то на Сергія і пішла*)

Гжешик: (*агресивно кинув в голову Сергія комок паперу*) Чого не ловиш, замазуро? Це ж твої малюнки

Бертольд (*штовхає Августина*): Через тебе тепер в Гжешика проблеми! Ти нащо його спалила

Сергій (*підводиться і штовхає Беотольда*): не чіпай її

Гжешик (*хапає Сергія за сорочку*) ти ба, то ти ще дратися вмієш. Ну давай подеремось

Бертольд: Гжешик, не зараз. Зоська скоро прийде. (*Звертається до Сергія*) Як ти думаєш, що з тобою тепер буде? Може, після школи поговоримо?

Гжешик: (*відпускає Сергія*) Та він обома руками за!

Бертольд: Раз на раз, на трьох кулаках!

Гжешик: Перестань ти. На яких трьох. Не бачиш? З Августиною всі 5 виходять!

Сцена 2

В класі залишається пані Зосія. Через хвилину з'являється Домініка. Зі сцени «робітники» почали виносити весь реквізит.

(Домініка заходить з Сергієм. Хлопчик мовчки сідає на стілець)

Домініка: Доброго дня, пані Зосія. А що це таке відбувається у вас?

Зосія: (*привітно*) Добрий день! Та директор повідомив, що нам мають нові меблі завезти, от ці і відправляємо поки що на утилізацію. Ви сідайте. Зараз вже придуть Гжешик з його мамою (*занурилася в розгляд журналу*)

Домініка: Еге! Я ж, навіть, до кабінету не встигла звикнути, а його вже виносять на повну (*Сміється і після зупиняється і сідає на стілець біля стола вчительки*)

(В цей момент до кабінету заходить Беатріс та її син)

Беатріс: Доброго дня, пане Зосія (*переводить погляд на Домініку*) і вам пані...

Домініка: можна просто Домініка

Беатріс (*сідає з сином на стільці, скреслюючи руки на грудях*)

Пані Зосія, по телефону ви сказали, що в мого сина неприємності. В мене замало часу, тож, я хотіла б вирішити цю ситуацію поскоріше. Бо мій Гжешик відмовляється розповідати про те, що тут сталося
(Гжешик криво посміхнувся Сергію, той в свою чергу мовчки дивиться в підлогу)

Зосія: так, звісно, річ в тім, що сьогодні на нашому позакласному занятті між Гжешиком і нашим новим учнем Сергієм, виник конфлікт. Тому я і викликала маму Сергія, щоб ми разом вирішили цю ситуацію.

Беатріс: ви хочете сказати, що ви викликали мене в школу, тільки через те, що мій син не потоваришував з однокласником? Ну знаєте...

Домініка: вибачте, але ваш син найгіршим засобом намагається зацькувати мого Сергія

Беатріс: з хлопцями таке іноді трапляється, невже через це варто виривати мене з роботи. Я розумію, Домініко, що ваше місце роботи тут і ви маєте можливість бігати до вчителів коли вам заманеться, але не всі мають таку можливість

Зосія: Пані Беатріс...

Домініка: Та що ви собі дозволяєте. В мого сина немає руки, він тільки но прийшов в школу, а ваш Гжешик намагається самоствердитись за його рахунок. В нього немає елементарного виховання, а ви в цьому не бачите проблеми

Зосія: (незручно) пані заспокойтеся, я вважаю, що в цій ситуації немає нічого катастрофічного. Головне нам зараз зрозуміти одна одну. Та допомоги нашим хлопчикам потоваришувати

Домініка: Ми змінили вже дві школи, пані Зосіє. Це вже третя, я і не знаю, що мені далі робити, і як утримувати це все. А втім, я маю довести своєму синові, що цей світ має бути справедливим, і що в ньому є справедливість.

Беатріс : Домініко, ви приводите до школи інваліда і сподіваєтесь на те, що це ніхто не помітить? Для таких дітей є спеціалізовані заклади. Вам не варто було приводити його в школу

Зосія: Я не хотіла б вас засмучувати, Домініко, але ви маєте розуміти, що ваш хлопчик, все ж таки, має певні фізичні вади і діти часами бувають доволі жорстокі, коли бачать когось не схожого на себе.

Домініка: Особистосто я бачу, що ви не хочете вирішувати цю проблему. І тільки я намагаюсь запевнити сина, що будуть колись люди, які його приймуть. Я не полишаю цих спроб ніколи. Проте кожного разу нагадую йому, що він такий же як усі, що йому не треба плакати через його фізичну ваду.

(Гжешик сидить тихо посміючись. Сергій став ще більш похмурим)

Домініка: знаєте, дуже важко донести йому це, коли навколо одні якісь *(дивиться на Беатріс)* ненормальні

Беатріс *(починаю злитися)* Ненормальні? Це ви зараз мого сина маєте на увазі? То може вам все ж таки треба звернути увагу на те, що ваш син ненормальний і йому не місце серед звичайних учнів

Зосія: Пані Беатрісе, будь ласка, не треба нервувати. Домініко, ми обов'язково вирішимо цю проблему. Я вважаю, що в першу чергу треба саміх хлопців спитати через що вони не потоваришували.

Гжешику, давай вислухаємо твою версію.

Гжешик: Пані Зосія, нічого такого не сталося. Сергій просто хотів показати мені свої малюнки, і я випадково зачепив його рюкзак. От всі речі і попадали

(Домініка шокована дивиться на Гжешика. Беатріс посміхається, Сергій дивиться в підлогу)

Зосія: але ж Августина казала зовсім інше. І я прекрасно пам'ятаю як ти з самого початку почав над ним жартувати

Гжешик: ну що ви, пані Зосія. Я їх припинив тільки-но ви сказали що це неправильно. Як тільки ви вийшли ми одразу потоваришували і почали розмовляти на тему ессе

Домініка : Це неправда. Мій син мені розповів зовсім інше!!!

Зосія : нашо ж тоді Августина сказала неправду?

(Гжешик стримує усмішку)

Гжешик: можливо я помиляюся, але Сергій міг не так мене зрозуміти і подумав що я спеціально скинув його речі. Чи не так? Серьожа

Домініка (до сина): синку, не мовчи. Розповіси як все було насправді. Він же обманює зараз. Так? Обманює?

Сергій (підіймає голову): ні, він правий, це сталося випадково. Я його просто не так зрозумів

Беатріс: от бачите, от ми і дізналися правду.

Домініка: ні, зачекайте. Я впевнена, що він просто боїться сказати як все було насправді.

Зосія: Сергію, ти впевнений, що все так, як говорить Гжешик

(Сергій киває головою. Домініка розгублюється. Беатріс підіймається з місця)

Беатріс: я вважаю це питання вирішеним. Вибачте, але я маю повернутися на роботу, в мене немає часу, щоб чекати, допоки ви випитаєте з хлопчика правду. До того ж, він погодився з моїм сином, що сталося непорозуміння.

Зосія (розводить руками) в такому випадку, я не можу вас більше затримувати.

Беатріс і Гжешик (уходять. Домініка залишається)

Домініка: але пані Зосія. Ви розумієте що конфлікт все ж таки є. І його треба вирішити

Зосія: я розумію, що ви відчуваєте. Але в даних обставинах я нічого не можу зробити. Сергіє, можливо в тебе зараз є бажання щось додати, чого ти не захотів говорити при Гжешику

Сергій (*хитає головою*)

Зосія: В такому випадку завтра ми ще раз поговоримо з Августиною. І дізнаємось, чому вона так сказала. А після ми проведемо виховну годину. Думаю діти все зрозуміють і все буде добре. Просто потрібен час.

Домініка (*похмуро*): що ж, тоді до побачення
(*Бере сина і йде зі сцени*)

Сцена 3

(*Наступний день, Сергій йде з Августиною до школи разом. Біля школи їх вже чекає Гжешик з Бертольдом*)

Гжешик: То що, Сергію, бачу розмовляти ти все ж таки вмієш. Тільки не з нами, а зі своєю мамкою. Що ж ти нічого не сказав при Зосьці?

Августина: залиш його в спокої. Вчора тебе зпалила я. Тож зі мною і розбирайся

Гжешик: Августино, отямся, поки не пізно. Воно руку втратило через те, що лазило, де прийдеться. А тепер користується своїм положенням. Щоб його пожаліли такі як ти.

Августина: Та що ви взагалі знаєте про ситуацію там?

Гжешик: А що знаєш про неї ти? Корчиш із себе святошу і сподіваєшся на схвальне ставлення Зоськи. А то я думаю, чого ти в нас така відмінниця(сміється)

Бертольд: Стривай-но, то може Августині дуже хочеться стати його дівчиною. (Звертається до Сергія) Ти диви, як вона тебе захищає!

Гжешик: Точно! А як ти думаєш, у вас дитина буде ціла чи ні?

(*Сергій кидається на Гжешика. Бертольд приєднується до бійки. Августина кричить*)

Джокер: СТОП!

Тепер, я пропоную обговорити побачене.

1. Що ви побачили? Чи все було зрозуміло під час перегляду цієї вистави?
2. Чи виникли у вас якісь питання після перегляду?
3. Давайте визначимо, хто є пригнобленим і пригноблювачем у цій сцені.
4. Які емоції у вас викликає побачене?
5. Які соціальні проблеми ви побачили в цій виставі
6. Як ви гадаєте, чи можна була запобігти такого конфлікту Сергію
7. Який вихід ви можете запропонувати в даній ситуації.

Тепер я пропоную провести інтервенцію. Тобто, ми передивимось даний фрагмент повторно і якщо в когось з'явиться бажання змінити хід подій він має сказати слово «СТОП», уточнити з якої репліки він хоче замінити актора та продемонструвати власне бачення вирішення цієї ситуації на сцені. Головне, про що ви маєте пам'ятати, в форум театрі немає неправильних рішень. Ви маєте повне право висловити власну думку. І кожна з запропонованих ідей має право на втілення. Адже в цьому і полягає наше життя. Шукати тисячі можливих варіантів вирішення проблеми і набуття досвіду. Тож, давайте переграємо цю ситуацію з використанням інтервенції. Чи все усім зрозуміло? Чи залишилися в вас питання стосовно подальших дій? Ні? Тоді починаємо під оплеск в унісон як попереднього разу. Три-чотири!

Припустимі ідеї щодо вирішення ситуації глядачем:

- Під час невдачного жарту Гжешика, пані Зосія вирішує залишитися в класі та провести виховну бесіду з учнями. Під час бесіди вона змушує дітей виказати свою думку на рахунок дружби і запобігти подальшої проблеми цькування.
- Під час розповіді Сергія про втрату друга, Бертольд встає на сторону новачка. Тим самим залишаючи Гжешика (антагоніста) без підтримки
- Августина роздивляється малюнки які збирає назад у рюкзак і після демонструє їх класу, доводячи думку, що хлопець з фізичними вадами є

обдарованішим за звичайних здорових. І має повне право стати членом колективу.

(Після інтерв'єції)

Підсумки.

Джокер: Щойно ми з вами переглянули виставу та розробили кроки для уникнення кризових ситуацій в контексті поданої проблеми. Виходячи з цього маю до вас декілька запитань.

—Чи все було зрозуміло в переглянутому?

—Які емоції у вас викликала вистава?

—Які емоції у вас викликала інтервенція?

—Чи погоджуєтесь ви з запропонованими варіантами?

—На скільки ви оцінюєте свій вклад у роботу, яку ми сьогодні провели?

І, ви знаєте, неважливо, наскільки ви сьогодні були активні під час нашої роботи. Кожен з нас сьогодні був частинкою цього незламного механізму, який вирішив цю проблему, знайшов її витоки, її корінь, проаналізував та актуалізував. Кожен з нас зробив величезний вклад у справу, з вирішенням якої ми владналися найчудовішим чином. Сьогодні ми змогли актуалізувати проблему морального та фізичного насильства над людьми з обмеженими можливостями, донесли важливість підняття цього питання, розробили чіткі кроки для допомоги людям, які опинилися в такій ситуації. Я дякую кожному з вас, тож давайте поаплодуємо одне одному!

Звучать оплески

Джокер: Дуже важливим етапом є не тільки знайомство і початок, але й прощання на чудовій ноті, тож у мене для вас є ще одна невеличка гра. Зараз наші шановні актори встануть на сцені за руки і проговорять, що вони більше не ті персонажі, яких щойно висвітлювали, а назвуть своє справжнє ім'я. Одночасно з ними ми з вами встанемо напроти, в глядацькій залі, узявшись за руки, і ті, хто приймав участь за персонажа, якого грав той чи інший актор, скаже ту ж саму фразу після нього. Ті, хто не брав участі в інтервенції скаже

спасибі собі, людині, яка приймала участь в інтервенції та актору, при цьому називаючи імена. Коли це буде виконано, то скажемо на «три-чотири» хором слово «дякую». Усе зрозуміло? Тоді починаємо!

Гра з подякою. Закінчення заходу.